

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองรองในภาคเหนือ: การประเมินศักยภาพในจังหวัดน่าน ลำปาง เพชรบูรณ์

Cultural Tourism in Less-visited Northern Region Areas: A Potential Assessment of Nan, Lampang, and Phetchabun Provinces

กัญญารินทร์ ไชยจันทร์/KHUNYARIN CHAIJAN

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE THAIKHADI RESEARCH INSTITUTE, THAMMASAT UNIVERSITY

Received: June 1, 2022

Revised: October 16, 2022

Accepted: October 17, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือ ประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจจากประชากรที่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่กำลังเดินทางท่องเที่ยว และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลไปสู่การเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ประกอบไปด้วย รูปแบบเมืองเก่าที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิต เมืองศิลปะ วัฒนธรรมแบบโบราณ เพื่อให้สัมผัสกับความงามแบบดั้งเดิม พื้นที่ธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทิวทัศน์ที่งดงาม เป็นเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต รวมทั้งมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีความเหมาะสมในด้านศักยภาพในการดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด (Mean=4.23) ทั้งในมิติความหลากหลายของสินค้าการท่องเที่ยว รวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น คุณค่าที่ควรอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมาอย่างต่อเนื่อง และยังมีการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของวิถีชีวิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงมีศักยภาพมาก (Mean=4.12) ในทุกมิติไม่ว่าการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เส้นทางเดินทางมีความสะดวกสบาย และความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยวสำหรับการบริหารจัดการก็มีศักยภาพมาก (Mean=4.06) ในทุกมิติเช่นกัน ซึ่งเมื่อศึกษาภาพรวมทุกมิติจะเห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ มีความเหมาะสมในการพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เมืองรอง, ภาคเหนือ, ท่องเที่ยววิถีไทย, การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

Abstract

This research focuses on tourism in less-visited areas in northern Thailand, and tourist attractions expressing national identity, or Thainess, in the increasingly popular northern provinces of Nan, Lampang, and Phetchabun. Quantitative research was done with data gathered by survey research. The sample population was Thai tourists traveling and actively observing areas. The goal was to develop the region into a future cultural tourism prototype.

Results were that the most suitable tourism model was the old town, preserving lifestyles, urban customs, art, and time-honored culture to offer experiences with traditional beauty and unmarred nature. Varied tourist resources, attractive scenery, and old city dwelling, as well as unique local identities and sources of related culture. This was most suitable in terms of potential for attracting tourism (mean=4.23), in terms of tourism product variety, unique cultural identity and lifestyles. The goal is to preserve values, continue cultural traditions, and clearly transmit lore and skills about lifestyles. Therefore, tourism development can be seen as having great potential (mean=4.12) in all dimensions, including cultural tourism activities, accessible travel routes, and range of cultural tourism activities. Management also had considerable potential (mean=4.06) in all dimensions. From an overview of all dimensions, Nan, Lampang and Phetchabun Province tourist attractions were suitable for further development as cultural tourism destinations.

Keywords: Culture tourism, Less-visited areas, Northern Thailand, Thainess, Tourism potential assessment

บทนำ

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ได้ออกให้เกิดการหลอมหลวมเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ นับได้ว่าเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำมาเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไปในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยวางอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าทางวัฒนธรรมจากประวัติศาสตร์ ศิลปะท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม และอื่น ๆ และการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ผ่านทางการท่องเที่ยวจากข้อมูลของศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2561) ความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกลับมาเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยถือเป็นปัจจัยที่หนุนการเติบโตของตลาดไทยเที่ยวไทย สอดรับกับยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว AMAZING THAILAND GO LOCAL สำหรับ 55 เมืองรอง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561) และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (ปี 2560 - 2564) ที่ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรองเพื่อการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ทุกพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองรองทั้งในด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคและจังหวัด การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สมดุลเชิงพื้นที่และเวลา ส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์สินค้าและบริการ สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนและจังหวัด รวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้องด้านการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาเมืองรองรายภูมิภาคจะเห็นได้ว่าภาคเหนือของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีแนวโน้มเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีอัตราเติบโตขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ซึ่งในภาคเหนือมีลักษณะภูมิประเทศที่มีเทือกเขาสลับซับซ้อน มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ อีกทั้งยังมีชายแดนติดกับประเทศเมียนมาและลาว ทำให้มีการส่งต่อวัฒนธรรมที่เห็นได้ทั้งวัด สถานที่ หรืออาหารตามชุมชนต่าง ๆ ที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิต รวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีเสน่ห์ และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ เมืองรองในภาคเหนือมีทั้งหมด 16 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ สุโขทัย ลำพูน อุตรดิตถ์ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พิจิตร แพร่ น่าน กำแพงเพชร อุทัยธานี พะเยา (ศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยว, 2561) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดท่องเที่ยววิถีไทยในฐานะเมืองต้องห้ามพลาด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) และยังเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนเป็นอันดับต้นของเมืองรองในภาคเหนือ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ถือเป็นจังหวัดที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าอย่างสร้างสรรค์ สอดรับกับการนำเสนอและความงดงามของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนความงดงามทางธรรมชาติเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564) และยังเป็นการมุ่งเน้นการนำ “อัตลักษณ์ท้องถิ่น” เข้ามาใช้ในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเพื่อการยกระดับ soft

power ซึ่งเป็นพลังอำนาจเชิงโน้มน้าวและการดึงดูดจากช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศเป็นที่รู้จักในประเทศอื่น ๆ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ), 2565) ได้ในอนาคต

จังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือ ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ และยังเป็นจังหวัดท่องเที่ยววิถีไทยในฐานะเมืองต้องห้ามพลาด ถือเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญในการพัฒนาไปสู่การพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแนวทางในการศึกษาวิจัยนี้เน้นการศึกษาโดยใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ศักยภาพการท่องเที่ยวในการประเมินแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยในภาคเหนือ ทั้งในด้านการดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยว การรองรับด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ เพื่อจะเป็นข้อมูลที่น่าไปสู่การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการบริการเพิ่มมูลค่าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบไปด้วย ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว/คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการ เพื่อนำข้อมูลไปสู่การเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (information) ที่เกี่ยวข้อง

ท่องเที่ยวเมืองรองและแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยในภาคเหนือ

ภาคเหนือของประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยือนไม่น้อยกว่าร้อยละ 14 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) เมื่อพิจารณาจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรอง (Less visited area) คือเมืองที่ไม่ได้เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักหรือยังมีนักท่องเที่ยวเข้าไปไม่ถึง 6 ล้านคนต่อปี (ไทยโพสต์, 2563) ซึ่งในภาคเหนือมีจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองทั้งหมด 16 จังหวัด ประกอบไปด้วย เชียงราย พะเยา พิษณุโลก ตาก

เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ สุโขทัย ลำพูน อุตรดิตถ์ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พิจิตร แพร่ น่าน กำแพงเพชร อุทัยธานี พะเยา

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ให้คำนิยามถึงแหล่งท่องเที่ยววิถีไทย ว่าเป็นการนำเสนอเอกลักษณ์วิถีไทยอันมีเสน่ห์ ไม่ว่าจะเป็น คน ประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ธรรมชาติ ภาษา การแต่งกาย ที่ถูกปรับปรุงให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน อาจมีในลักษณะเป็นแบบดั้งเดิม รวมถึงลักษณะแบบร่วมสมัย โดยก่อให้เกิดคุณค่า (Value) ในรูปแบบความสุขในวิถีแบบไทยทุกสิ่งที่มีในประเทศไทย ซึ่งในภาคเหนือ จังหวัดท่องเที่ยววิถีไทยประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมเป็นอันดับต้น ๆ ของเมืองรองในภาคเหนือ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) มีนักวิชาการให้คำจำกัดความที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็น World Tourism Organization (2018) ที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้งในด้านการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อชมกับงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล การศึกษาขนบธรรมเนียมความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชุมชนท้องถิ่น International Council on Monuments and Sites (2011) มรดกทางวัฒนธรรมรวมไปถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งภูมิประเทศ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพ ความรู้ และประสบการณ์การใช้ชีวิตในอดีตและต่อเนื่อง แสดงกระบวนการอันยาวนานของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดสาระสำคัญของอัตลักษณ์ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งเฉพาะและถือเป็นความทรงจำร่วมกันของแต่ละท้องถิ่น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ และบุญเลิศ จิตต์ตั้งวัฒนา (2548) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักวิชาการทั้ง

ในแต่ละประเทศได้ให้คำจำกัดความ ส่วนใหญ่จะหมายถึง การเดินทางของนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเดินทางออกจากที่อยู่อาศัยประจำเพื่อไปยังแหล่งหรือสถานที่อื่น ๆ เพื่อศึกษาเรียนรู้ในความแตกต่าง วัฒนธรรม รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี ซึ่งจะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือมีรูปแบบและลักษณะที่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่อาจจะกล่าวได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเมืองรองเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (2563) ทั้งในด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ในประเด็นความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม ความสามารถในการสืบทอด ภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ ความผูกพันต่อท้องถิ่น ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งวัฒนธรรมให้มีความสำคัญที่มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก ศักยภาพด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งในด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วยการจัดการด้านการบริการ และสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ซึ่งคัดเลือกจังหวัดท่องเที่ยวเมือง

รองในภาคเหนือ ประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนในจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ จากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในปี 2561 จำนวน 3,768,178 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) โดยนำมาคำนวณหาขนาดของตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกินร้อยละ 5 หรือที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 400 ตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่างแบบผสม (Mixed Method Sampling) โดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบผสมผสาน โดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) และอาศัยหลักไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non - Probability Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างและข้อมูลที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการ โดยการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ด้วยการแบ่งเขตการปกครองทั้งหมด และสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มเขตตามที่ตั้งของพื้นที่ และดำเนินการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2562 – เดือนกุมภาพันธ์ 2563

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency Distribution) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งเป็นการวัดผลการวิจัยเพื่อ 1) การสำรวจความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของทรัพยากรท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 2) ประเมินศักยภาพของสินค้าท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านศักยภาพในการดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการ เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เกณฑ์ความเหมาะสมของทรัพยากรท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เกณฑ์การประเมิน	Mean				
	≤ 1.80	1.81 - 2.60	2.61 - 3.40	3.41 - 4.20	4.21 - 5.00
ความสำคัญของสินค้าท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สำคัญน้อยที่สุด	สำคัญน้อย	ปานกลาง	สำคัญมาก	สำคัญมากที่สุด
ความเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	เหมาะสมน้อยที่สุด	เหมาะสมน้อย	ปานกลาง	เหมาะสมมาก	เหมาะสมมากที่สุด
รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่					
ศักยภาพของสินค้าท่องเที่ยวด้านการดึงดูดใจในการท่องเที่ยว	คะแนนน้อยที่สุด	คะแนนน้อย	คะแนนปานกลาง	คะแนนมาก	คะแนนมากที่สุด
ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว					
ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว					

ผลการศึกษา

บทความนี้มุ่งศึกษาความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในประเด็นความเหมาะสมของทรัพยากรท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวชาวไทยไปเยี่ยมเยือนเพิ่มมากขึ้น

พื้นฐานของนักท่องเที่ยวที่กำลังเดินทางท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวสนใจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา (28.47%) แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (24.92%) แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี (16.62%) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อชมและสัมผัสกับวิถีชีวิตในชนบท (17.83%) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัดความสนใจ (6.48%) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (5.67%) โดยมีการเดินทางท่องเที่ยวร่วมกับสามี/ภรรยา (30.3%) และเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม (30.3%) แฟน/คนรัก (11.3%) ญาติผู้ใหญ่/ปู่ย่า/ตายาย (8.8%) บุตร (8.0%) ตนเองคนเดียว (7.8%) พ่อ/แม่ (3.8%) และแนวโน้มในการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในภาพรวมกลับมาแน่นอน (69.3%) และมีความไม่แน่ใจ (30.5%)

การตัดสินใจเพื่อเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเมืองรอง ทั้งจังหวัดน่าน ลำปาง เพชรบูรณ์ เพื่อได้เห็นและได้สัมผัสความสวยงาม สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว (19.37%) ความสนใจในแหล่งท่องเที่ยว/จังหวัดท่องเที่ยวที่ได้รับการโปรโมทจากหน่วยงานการท่องเที่ยวของภาครัฐ และเอกชน (10.73%) ลักษณะการเดินทางของแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพของเส้นทางท่องเที่ยวที่ปลอดภัยและสะดวกสบาย (10.35%) ความต้องการในการสร้างความบันเทิง ความเพลิดเพลิน และการพักผ่อนหย่อนใจ (8.58%) เพื่อสร้างความสัมพันธ์และการมีเวลาอยู่ด้วยกันในครอบครัวผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว (7.00%) เพื่อหลีกเลี่ยงจากสิ่งแวดล้อม/การงาน/จากความเคร่งเครียดในชีวิตประจำวัน (7.00%) แหล่งท่องเที่ยวมีการจำหน่ายสินค้า และอาหารที่มีชื่อเสียงโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น (6.31%) ความต้องการในการพัฒนาสุขภาพ และสร้างโอกาสที่จะพบเพื่อนและมิตรใหม่ ๆ จากการท่องเที่ยว (5.99%) การถือโอกาสท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเส้นทางผ่านของการเดินทางไปเยี่ยมญาติ / เพื่อน (5.68%) เพื่อสัมผัสกับประเพณีวัฒนธรรม ผู้คน/วิถีชีวิต และพิธีกรรมที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก (5.68%) ความต้องการตามรอยเส้นทางท่องเที่ยวจากศิลปิน ดารา ที่ชื่นชอบ รวมทั้งภาพยนตร์ ละคร (4.67%) ความต้องการใช้ชีวิตหรืออาศัย

อยู่กับท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเพื่อได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น (4.48%) ความต้องการผจญภัย และสัมผัสกับประสบการณ์จากกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่มีรูปแบบที่แตกต่างและทำให้เกิดความตื่นเต้น (4.16%)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางท่องเที่ยว ในจังหวัดน่าน ลำปาง และเพชรบูรณ์ มีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบไปด้วย วัด (Mean=4.40) พิพิธภัณฑ์ (Mean=4.33) สถานที่เกี่ยวกับศาสนาอื่น ๆ (Mean=4.23) แหล่งโบราณสถานต่าง ๆ (Mean=4.15) ประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Mean=4.12) วิถีชีวิตและความอยู่ของชุมชน (Mean=4.12) เทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ (Mean=4.06) แลนด์มาร์กและอนุสรณ์สถาน (Mean=4.02) ศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม Mean=4.01) ตลาด (Mean=4.01) ธรรมเนียมการรับประทานอาหาร (Mean=4.00) บ้านโบราณ (Mean=3.97) การทำอาหาร (Mean=3.96) เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในวัฒนธรรมท้องถิ่น (Mean=3.92) อาร์ตแกลเลอรี (Mean=3.70)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย ประกอบไปด้วย ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ (Mean=4.40) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีที่สืบค้นได้ (Mean=4.33) การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง (Mean=4.32) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม (Mean=4.32) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (Mean=4.31) ความผูกพันต่อท้องถิ่นของคนในชุมชน (Mean=4.31) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน (Mean=4.27)

รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือ ส่วนใหญ่นับรูปแบบการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่ยังอนุรักษ์วิถีชีวิต โดยการอนุรักษ์สภาพเมือง ศิลปะ วัฒนธรรมแบบโบราณไว้สามารถสัมผัสกับความงดงามแบบดั้งเดิมได้ การท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีวิวทิวทัศน์ที่งดงาม ปกคลุมด้วยทะเลหมอกและมีอากาศเย็นตลอดปี การท่องเที่ยวเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต และมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกัน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือ

	Total (Mean; SD)	จังหวัด (Mean; SD)		
		น่าน	ลำปาง	เพชรบูรณ์
รูปแบบการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่ยังอนุรักษ์วิถีชีวิต โดยการอนุรักษ์สภาพเมือง ศิลปะ วัฒนธรรมแบบโบราณไว้สามารถสัมผัสกับความงดงามแบบดั้งเดิมได้	4.50 (0.64)	4.67 (0.54)	4.37 (0.66)	4.49 (0.65)
การท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีวิวทิวทัศน์ที่งดงาม ปกคลุมด้วยทะเลหมอกและมีอากาศเย็นตลอดปี	4.32 (0.71)	4.47 (0.59)	4.11 (0.80)	4.34 (0.70)
การท่องเที่ยวเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต และมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย	4.30 (0.66)	4.56 (0.59)	4.30 (0.72)	4.18 (0.61)
การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกัน	4.24 (0.70)	4.36 (0.69)	4.17 (0.77)	4.22 (0.70)
การท่องเที่ยวที่ชมวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น	4.23 (0.70)	4.48 (0.60)	4.12 (0.73)	4.16 (0.70)

	Total (Mean; SD)	จังหวัด (Mean; SD)		
		น่าน	ลำปาง	เพชรบูรณ์
การท่องเที่ยวเพื่อชมวิถีชีวิตในชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต สร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านทำให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรม ท้องถิ่น	4.10 (0.74)	3.95 (0.63)	4.19 (0.86)	4.16 (0.73)
การท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวจะต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือช่วยลดภาวะโลกร้อน	4.10 (0.72)	3.98 (0.65)	4.03 (0.90)	4.19 (0.66)
รูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถเลือกทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ สังคมหรือชุมชนในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว	4.06 (0.74)	4.03 (0.70)	4.09 (0.82)	4.06 (0.71)
การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงามในแหล่งธรรมชาติและ แหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพ กายใจได้รับความเพลิดเพลินและสุนทรีย์ภาพ	4.05 (0.75)	3.87 (0.69)	4.10 (0.82)	4.15 (0.73)
การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมี ส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกัน	4.05 (0.80)	3.76 (0.85)	4.10 (0.84)	4.19 (0.72)
การท่องเที่ยวเพื่อชมแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และ ประวัติศาสตร์อันเก่าแก่	4.03 (0.76)	3.80 (0.76)	4.16 (0.76)	4.11 (0.72)
การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา ฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น	4.01 (0.82)	3.74 (0.80)	4.09 (0.81)	4.12 (0.80)
การท่องเที่ยวพำนักระยะยาวสำหรับการใช้ชีวิตอยู่ในแหล่ง ท่องเที่ยวหลังจากเกษียณอายุ	3.99 (0.79)	3.75 (0.78)	4.06 (0.86)	4.10 (0.72)
การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และศึกษา วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ	3.99 (0.77)	3.81 (0.71)	3.95 (0.86)	4.07 (0.74)
การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม เป็นการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบ ต่าง ๆ ให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม	3.98 (0.77)	3.84 (0.72)	3.81 (0.85)	4.13 (0.72)
การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ซึ่งต้องใช้ชีวิตกับ ครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.96 (0.84)	3.59 (0.88)	3.99 (0.82)	4.16 (0.75)

รูปที่ 1 “กำแพงเมืองเก่าบ้านแก่งเมืองเก่า” แหล่งโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดน่านในการเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space) เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้ารับการประเมินเป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ UNESCO
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2565

การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวได้ประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบไปด้วย ศักยภาพในการดึงดูดใจในการท่องเที่ยว/คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการพบว่า จังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด (Mean= 4.23) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก (Mean=4.12) และศักยภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.06) จึงเห็นได้

ว่าการประเมินการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์จะมีศักยภาพในการดึงดูดใจในการท่องเที่ยว/คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วยเอกลักษณ์ผสมผสานกับความหลากหลายของสินค้าการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ธรรมชาติ ภาษา การแต่งกาย แหล่งท่องเที่ยว เน้นในเรื่องของความเป็นไทย และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น และมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมาอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การประเมินศักยภาพสินค้าท่องเที่ยวด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

	Total (Mean; SD)	จังหวัด (Mean; SD)		
		น่าน	ลำปาง	เพชรบูรณ์
การประเมินศักยภาพของสินค้าท่องเที่ยวในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว (Mean= 4.23) (SD = 0.73)				
เอกลักษณ์ผสมผสานกับความหลากหลายของสินค้าการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว	4.38 (0.72)	4.61 0.61	4.37 0.71	4.18 0.76
วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สถาปัตยกรรม ธรรมชาติ ภาษา การแต่งกาย แหล่งท่องเที่ยว เน้นในเรื่องของความเป็นไทย	4.27 (0.69)	4.54 0.65	4.15 0.66	4.23 0.74
เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น และมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีมาอย่างต่อเนื่อง	4.27 (0.71)	4.46 0.63	4.22 0.72	4.17 0.74
ความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย ศิลปกรรมงาน หัตถกรรม	4.20 (0.73)	4.46 0.63	4.09 0.70	4.12 0.86
การสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของวิถีชีวิตในชุมชน การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ มาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด	4.21 (0.75)	4.34 0.65	4.19 0.76	4.12 0.82
ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้จนถึงปัจจุบัน	4.21 (0.74)	4.25 0.71	4.20 0.73	4.25 0.77
การสร้างความสัมพันธ์และความผูกพันของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่นให้เห็นอย่างชัดเจน	4.17 (0.75)	4.19 0.75	4.19 0.72	4.13 0.81
ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีอย่างโดดเด่น	4.13 (0.72)	4.15 0.62	4.14 0.75	4.11 0.80
การประเมินศักยภาพของสินค้าท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยว (Mean= 4.12) (SD = 0.73)				
แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมีศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.14 (0.73)	4.13 0.56	4.17 0.79	4.13 0.75
ความหลากหลายของกิจกรรมท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ท่องเที่ยว	4.12 (0.76)	4.06 0.70	4.17 0.76	4.08 0.80
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีเส้นทางการเดินทางที่มีความสะดวกสบาย	4.09 (0.70)	4.03 0.61	4.14 0.70	4.07 0.81
ศักยภาพในการบริหารจัดการ (Mean = 4.06) (SD = 0.74)				
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์	4.12 (0.79)	3.99 0.66	4.19 0.80	4.12 0.88
แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย	4.11 (0.73)	3.98 0.68	4.17 0.73	4.12 0.78
การดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญภายในแหล่งท่องเที่ยว	4.07 (0.69)	3.91 0.57	4.20 0.69	3.98 0.75

	Total (Mean; SD)	จังหวัด (Mean; SD)		
		น่าน	ลำปาง	เพชรบูรณ์
ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	4.07 (0.75)	4.04 0.65	4.11 0.75	3.96 0.84
การจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ	4.06 (0.78)	3.88 0.69	4.16 0.76	4.03 0.88
สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ	4.06 (0.77)	3.85 0.64	4.21 0.75	3.95 0.89
ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ เพียงพอต่อความต้องการและมีมาตรฐาน	4.06 (0.72)	3.88 0.60	4.15 0.72	4.07 0.80
ความเพียงพอของศูนย์บริการท่องเที่ยวหรือศูนย์ประสานงานในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว	4.06 (0.70)	3.88 0.57	4.15 0.67	4.06 0.85
สถานที่ท่องเที่ยวมีมาตรฐานความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อชีวิตและทรัพย์สิน	4.05 (0.72)	3.86 0.57	4.14 0.76	4.08 0.76
บุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ	4.04 (0.75)	3.85 0.58	4.12 0.77	4.03 0.81
ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่าง ๆ	4.04 (0.73)	3.93 0.59	4.11 0.73	4.00 0.85
สื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	4.00 (0.77)	3.81 0.61	4.13 0.78	3.95 0.83
ระบบการสื่อสาร/โทรคมนาคม ครอบคลุมในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว	4.00 (0.75)	3.76 0.59	4.10 0.77	4.04 0.79

รูปที่ 2 "ถนนคนเดินกาตองเก่า" จังหวัดลำปาง โดยสองข้างทางเรียงรายด้วยสถาปัตยกรรมตึกเก่าอันทรงคุณค่า ทั้งศิลปะตะวันตก พม่า-ไทใหญ่ และจีนที่ยังคงได้รับการดูแลรักษาอย่างดี
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2563

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางในการศึกษาวิจัยเน้นการสอดคล้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งการศึกษาเรียนรู้ในความแตกต่างทางวัฒนธรรม รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี (World Tourism Organization (UNWTO), 2018) (International Council on Monuments and Sites (ICOMOS), 2011) (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2540) (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยมีแนวโน้มเลือกท่องเที่ยวภายในประเทศก่อน (ธนาคารกรุงไทย, 2563) และยังมีรูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป (มิ่งสรรพ ขาวสอาด, 2564) กล่าวคือ กลับมานิยมเดินทางท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมมากขึ้น (ศูนย์วิจัยกลสิกรไทย, 2561) โดยภาคเหนือของประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยือนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 14 (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) เมื่อพิจารณาเมืองรองในภาคเหนือจะเห็นได้ว่า จังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดท่องเที่ยววิถีไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558) ที่มีสัดส่วนจำนวนนักท่องเที่ยวไปเยี่ยมเยือนเป็นอันดับต้น ๆ ของเมืองรองในภาคเหนือ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) และยังมีงานวิจัยที่ระบุว่านักท่องเที่ยว

เที่ยวมีความพึงพอใจด้านแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดน่านมากที่สุด (เจนจิรา บรรจงนิกร, อัคริน แสงพิกุล, 2555) โดยเมืองรองในภาคเหนือมีความโดดเด่นทั้งในด้านความเป็นอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์มายาวนาน (ภาณุรังษี เดือนโอง, 2558) เมืองเก่าที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตไม่เร่งรีบ เมือง ศิลปะ วัฒนธรรมแบบโบราณ ความเมืองเก่าที่ยังมีชีวิต สถานที่ท่องเที่ยวมีความสวยงาม (วงศ์ปัญญา นวนแก้วและคณะ, 2562)

เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยที่ศึกษาถึงศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในภูมิภาคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัยของ กาญจนา สุคันธสิริกุล (2556) จริญญา ณพิกุล (2554) สมเกียรติ ชัยพิบูลย์ (2550) จะเห็นได้ว่า วัด เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่มีศักยภาพเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานของ วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ (2557) ที่พบว่า วัดในจังหวัดปทุมธานีมีศักยภาพในการท่องเที่ยว ไผพรรณ มุ่งศิริและคณะ (2554) พบว่า ท้องถิ่นมีศักยภาพด้านสภาพแวดล้อมและทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม รุ่งนภา ด้วงทอง (2554) พบว่า ตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว คือ ปัจจัยด้านความสำคัญและคุณค่าของแหล่ง

รูปที่ 3 วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว ตำบลแคมป์สน อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2563

ท่องเที่ยว เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ทั้งในคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ และศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นตัวชี้วัดของสินค้าท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมากที่สุด 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวทั้งในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก และ 3) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก และการจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม (กรมการท่องเที่ยว, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการเมืองรองของประเทศไทยในมิติแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่นและมีอัตลักษณ์ (ศุภวรรณ ตีระรัตน์, สันติธร ภูริภักดี, 2564) การบริการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อสร้างความแตกต่างด้านการบริการ รวมทั้งการส่งเสริมให้มีการสร้างตราสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน (พงษ์พิพัฒน์ เสน่ห์ดี, 2564) การผลักดันทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน (ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์, เสรี วงษ์มณฑา, 2564) รวมทั้งการศึกษานโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบนของศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ (2563)

การท่องเที่ยวในอนาคตมีแนวโน้มเป็นการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน ซึ่งเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม (World Tourism Organization (UNWTO), 2020) รวมถึงการใช้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) สร้างมูลค่าเพิ่มที่แตกต่างกันไปตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ จากในอดีตที่เคยเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวก็เปลี่ยนมาเป็นการเน้นคุณภาพของนักท่องเที่ยว ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เคารพประเพณีและไม่ทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวในเมืองรองของภาคเหนือ ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอย่างต่อเนื่อง ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความผูกพันต่อท้องถิ่นของคนในชุมชน รวมถึงความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการนำมาสร้างแบรนด์ทางการท่องเที่ยวในวิถีใหม่ (new normal) ร่วมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และบริการเพิ่มมูลค่าต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ท่องเที่ยวเมืองรองของภาคเหนือประกอบไปด้วยจังหวัดน่าน จังหวัดลำปาง และจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีแนวโน้มที่เหมาะสมจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากที่สุด คือ วัด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและงานประเพณีต่าง ๆ วิถีชีวิตความอยู่ของชุมชน ศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรม จึงควรมีการส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวในทรัพยากรดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งผลักดันและส่งเสริมการท่องเที่ยวในทรัพยากรการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ

2. นักท่องเที่ยวชาวไทยเริ่มมีการเดินทางท่องเที่ยวไปยังจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองในภาคเหนือมากยิ่งขึ้น จึงน่าจะเป็นกลุ่มจังหวัดที่น่าสนใจที่นำมาสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ที่สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อมุ่งเป้าไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการต่อยอดทางวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถแข่งขันเชิงพาณิชย์ได้อย่างมีศักยภาพต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในด้านความต้องการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงศึกษาความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวของผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยว เพื่อศึกษาปัญหาและโอกาสทางการตลาด (Problem and Opportunity) ของการท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สัญญาเลขที่ TUGR 2/9/2562 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว, กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563, มกราคม). เข้าถึงได้จาก https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/418?fbclid=IwAR0m5bJaso9n2uf_5s3aBcQhUW2QO88SHBOaEfsodL4aXRIU1g2czq2fLLM
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563, พฤศจิกายน 5). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เข้าถึงได้จาก https://mots.go.th: https://mots.go.th/more_news_new.php?cid=592
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564, มกราคม 26). กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. เข้าถึงได้จาก https://mots.go.th: https://mots.go.th/more_news_new.php?cid=594

และกำหนดเป็นแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยวต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยววิถีไทยภาคเหนือ

2. ควรศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทยและศักยภาพของจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยที่มีแนวโน้มจะสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ปัญหา อุปสรรค รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละจังหวัด รวมถึงศึกษาความคิดเห็นด้านการท่องเที่ยวของผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการด้านการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยว ปัญหาและโอกาสทางการตลาด (Problem and Opportunity) ของการท่องเที่ยว และกำหนดเป็นแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยวในอนาคต

3. ควรศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวของเมืองรองในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคเหนือ ร่วมกับการศึกษาความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ทั้งปัญหา อุปสรรค รูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละจังหวัด รวมถึงความคิดเห็นของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ความต้องการการท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยว สถานการณ์การท่องเที่ยวหลังวิกฤตการณ์โรคระบาด การท่องเที่ยวในรูปแบบ New Normal เป็นต้น เพื่อศึกษาปัญหาและโอกาสทางการตลาดของการท่องเที่ยว

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). กระทรวงวัฒนธรรม. เข้าถึงได้จาก https://www.m-culture.go.th/policy/ewt_dl_link.php?nid=422&filename=index
- กาญจนา สุคันธสิริกุล. (2556). **การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. นครราชสีมา: พุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). TAT Review. เข้าถึงได้จาก <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2015/menu-12015/219-12015-discover-thainess>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). เข้าถึงได้จาก <https://golocal.tourismthailand.org/>
- จริญญา ฅพิกุล. (2554). **การศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย**. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เจนจิรา บรรจงนิกร, อัครวิน แสงพิกุล. (2555). **แรงจูงใจและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวจังหวัดน่าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถัทรรศน์.
- ไทยโพสต์. (2563, ธันวาคม 30). ไทยโพสต์. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/88321>
- ธนาคารกรุงไทย. (2563). เข้าถึงได้จาก https://krungthai.com/Download/economyresources/EconomyResourcesDownload_450%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B8%B2%E0%B8%B0%E0%B8%9E%E0%B8%A4%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%97%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%8
- บุญเลิศ จิตต์วัฒนา. (2548). **การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563, พฤษภาคม 3). ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-458963>
- พงษ์พิพัฒน์ เสน่ห์ดี. (2564). **กลยุทธ์การพัฒนาที่พักแบบโฮมสเตย์ในพื้นที่ล้านนาตะวันออกสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรอง**. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 14-27.
- ไพพรรณ มุ่งศิริและคณะ. (2554). **ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่มาตรฐานสากล กรณีศึกษา : ตลาดน้ำเทศบาลเมืองคลองแห อำเภอลำปำ จังหวัดสงขลา**. สงขลา: Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- ภาณุรังษี เตือนไธสง. (2558). **นครน่านเมืองเก่าที่มีชีวิต : อัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม**. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 123-140.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2564, มีนาคม 12). กรุงเทพธุรกิจ. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/926948>
- รุ่งนภา ดั่งทอง. (2554). **ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของตลาดเก่า 119 ปี เจ็ดเสมียน ตำบลเจ็ดเสมียน อำเภไธาราม จังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วงศ์ธีรา สุวรรณิน และคณะ. (2557). **การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดปทุมธานี**. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 63-82.
- วงษ์ปัญญา นวนแก้วและคณะ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในภาคเหนือของประเทศไทย**. วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, 95-103.
- ศิริขวัญ ปัญญาเรียน และคณะ. (2563). **การศึกษาผลของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองภาคเหนือตอนบน (แพร่ น่าน ลำพูน ลำปาง)**. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 41-52.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์, เสรี วงษ์มณฑา. (2564). **แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน**. วารสารสมาคมนักวิจัย, 298-314.

- ศุภวรรณ ตีระรัตน์, สันติธร ภูริภักดี. (2564). การรับรู้ในเสน่ห์เมืองรองของประเทศไทยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในธุรกิจ **การประชุมองค์กรและการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 337-347.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (26 พฤศจิกายน 2561). เข้าถึงได้จาก <https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/z2941.aspx>
- ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว. เข้าถึงได้จาก http://www.dla.go.th/:http://www.dla.go.th/upload/news/type9/2018/11/40628_1.pdf?time=1544920032593
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2565). สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/:https://tdri.or.th/2022/04/soft-power-thai/>
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). **การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร**. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- International Council on Monuments and Sites (ICOMOS). (2011, November 11). Retrieved from <https://www.icomos.org/en/newsletters-archives/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/162-international-cultural-tourism-charter>
- Taro Yamane. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Ed; New York. Harper and ROW Publications.
- World Tourism Organization (UNWTO). (2018). **Tourism and Culture Synergies**. Spain: the World Tourism Organization (UNWTO).
- World Tourism Organization (UNWTO). (2020). World Tourism Organization. Retrieved from <https://www.unwto.org/sustainable-development>